

УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ: УЧАСТЬ АКЦІОНЕРІВ

*В статті розглянуто питання участі акціонерів в справах управління товариством. Запропоновано застосування по-
двійної ради директорів для управління акціонерним товариством.*

Ключові слова: акціонерне товариство, акція, правління, загальні збори.

Минає восьмий рік з початку впровадження державою приватизаційної політики. Немало зроблено в цьому напрямку та багато що ще потребує вдосконалення, перегляду. Зрештою, створений акціонерний сектор починає, як то кажуть, “ставати на ноги”. Тому сьогодні вже є актуальним такий аспект як реалізація права участі акціонерів в управлінні справами товариства. Останнім часом власники акцій (мається на увазі держателі дрібних пакетів) починають усвідомлювати свої права. Тож звернемося до законодавства. Нормативні акти, якими в даний момент регулюється діяльність акціонерних товариств, тобто закони України “Про господарські товариства”, “Про цінні папери і фондову біржу” чітко визначаються право на участь в управлінні акціонерним товариством шляхом голосування на загальних зборах за принципом: одна акція – один голос. До того ж, передбачені такі моменти як: перевірка фінансово-господарської діяльності правління та скликання позачергових зборів на вимогу акціонерів, що сукупно володіють 10 % голосів, внесення пропозицій до порядку денного загальних зборів (права акціонерів, що володіють більш ніж 10 % голосів, вносяться до порядку денного обов’язково).

З іншого боку, структура управління акціонерним товариством побудована таким чином, що вищим органом вважаються загальні збори, керівництво поточною діяльністю здійснюється правлінням. Контроль за діяльністю правління в справах керівництва компанією покладено на спостережну раду, а контроль за фінансово-господарською діяльністю – на ревізійну комісію. Але на практиці управління акціонерним товариством здійснюється так, що найголовніші питання, котрі відносять до компетенції загальних зборів, вирішуються на їх скликанні (переважним чином один раз на рік), уся інша діяльність контролюється правлінням.

На сьогодні тільки по Сумській області в Єдиному Державному реєстрі підприємств і організацій нарахо-

ується 703 акціонерні товариства, переважна більшість з яких створені в процесі приватизації державного майна, що охопив більше 60 тисяч підприємств України. Але практично в усіх акціонерних товариствах до складу правління входять керівники колишнього директорату підприємства. Є лише поодинокі випадки, коли головою правління було обрано нову людину. Є правда й такі приклади, що колишній директор відмовлявся від займаної посади, не в змозі управляти новими методами. На більшості ж підприємств керівництво залишилося колишнім. Слід зазначити, що нинішні керівники продовжують керувати з використанням застарілих, малоефективних методів, не враховуючи інтереси акціонерної меншості, не дотримуючись елементарних вимог менеджменту. Втрачають від цього лише рядові акціонери, тому необхідно розглянути дану проблему під іншим кутом зору. Для цього пропонуємо ряд рекомендацій.

У зв’язку з удосконаленням існуючої структури управління акціонерного товариства, що пов’язано з виявленням недоліків усталеної структури і тим, наскільки остання відповідає цілям підприємства, вимогам до раціональної структури управління реформування слід здійснювати таким чином, щоб керівництво акціонерним товариством було не єдиним, а розподіленим щодо управління як сукупним власником об’єднаного майна, вартість якого поділена на акції, та і суб’єктом господарювання, діяльність якого будується на об’єднаних в акціонерний статутний капітал господарських засобах власників акцій. З цієї причини пропонується, щоб керівництво акціонерним товариством, як об’єднанням співвласників, здійснювалося за такою схемою: загальні збори акціонерів – правління акціонерів – голова правління. А управління ним, як суб’єктом господарювання здійснювалося найнятим на контрактних засадах управлінським апаратом. За таких обставин управлінська компетенція товариства в першому розумінні обмежува-

тимуться впливом на стратегію використання об'єднаного капіталу, розподіл прибутків та контроль за використанням об'єднаного капіталу найнятим управлінським апаратом. Управлінські ж компетенції найнятого апарату управління полягатимуть в оперативному розпорядництві використанням дорученого їм для господарського використання об'єднаного капіталу шляхом залучення для його використання необхідних трудових ресурсів з метою отримання обіцяного акціонерам прибутку. За наведених умов управлінський апарат стає повністю підлеглим, підконтрольним і підзвітним акціонерному товариству як об'єднанню співвласників. Коли ж функції управління акціонерним товариством як суб'єктом господарювання об'єднують із функціями управління акціонерним товариством як об'єднанням співвласників в особі одного і того ж правління з його головою, як це практикується в більшості акціонерних товариств, то останні практично стають непідвладними і непідконтрольними. Саме цим, в певній, а можливо і визначальній мірі, пояснюється неефективність сьогоденного господарювання у державі за умови суцільного акціонування державних підприємств в процесі їх приватизації.

До речі, у світовій практиці саме те управління, яке побудоване на основі залучення зовнішніх (незалежних) та внутрішніх (інсайдерів) директорів із застосуванням організаційної форми так званої подвійної ради директорів, вважається найбільш вдалим. Хоча в Україні така схема поки не знайшла поширення. Зупинимося на питаннях, які належать до компетенції правління. Серед питань, що стосуються діяльності акціонерного товариства, є питання прийняття рішення про дату скликання і порядок денний загальних зборів акціонерів. В статті 43 Закону України "Про господарські товариства" зазначено, що доведення інформації про проведення загальних зборів до відома держателів іменних акцій здійснюється персонально, передбаченим статутом способом. Повідомлення про чергові та позачергові загальні збори доводять до відома акціонерів переважно виконавчим органом. Проаналізувавши регіональний рівень, можна сказати, що розглянутий аспект в плані порушення законних прав акціонерів за даними станом на 01.01.2000 року стоїть на другому місці у зверненнях та скаргах акціонерів до Сумського територіального управління Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку. Стосовно порушення прав власників цінних паперів несплата дивідендів, неподання інфо-

рмації про діяльність акціонерного товариства складає більш ніж 22 % від загальної кількості звернень.

Таким чином, некомпетентність ради директорів, низький рівень менеджменту більшості акціонерних товариств – це факт, який на сьогодні потребує удосконалення, кардинальної перебудови.

Стосовно ж самого процесу голосування на загальних зборах, то ця процедура – не більше ніж формальність. Що є голос рядового акціонера проти голосу власника контрольного пакета акцій? Дійсно, рада директорів чи директор часто одноосібно "задають тон" на загальних зборах, виступаючи власниками переважної більшості акцій і голосів одночасно. Рядовому акціонеру пощастить в разі наявності одностумців з числа присутніх на загальних зборах. Наприклад, можна ввести свого кандидата до складу правління, що дає можливість більш предметно впливати на всі питання, пов'язані з його діяльністю, в тому числі і на підбір керуючих різних рівнів. Існує ще одна можливість впливати на рішення, що приймаються шляхом голосування на загальних зборах – це застосування так званої "кумулятивної системи". Вона не дає переважних гарантій, проте дозволяє, хоча б частково, впливати на процедуру голосування, за умови розумного розпорядження голосами.

Щодо вказаних моментів стосовно внесення пропозицій до порядку денного загальних зборів, то і цей аспект не завжди реалізується. В практиці діяльності СТУ ДКЦПФР зафіксовано моменти ігнорування пропозицій акціонерів, які володіють у сукупності більш ніж 10 % голосів, про включення до порядку денного загальних зборів акціонерів окремих питань, а також відмови у скликанні загальних зборів на вимогу акціонерів, які володіють більш ніж 10 % голосів.

На сьогодні слід відмітити деякі позитивні моменти, що передбачені в Законі України "Про акціонерні товариства". Наприклад, подання пропозицій до порядку денного загальних зборів акціонерами, що у сукупності є власниками не менше 2 % простих акцій з кількістю акціонерів більше 200. Дане положення спрямоване в сторону розширення прав акціонерної меншості, намагання зробити їх більш прозорими. Можливо, запропоновані законом позиції щодо компетентності наглядової ради і регулювання діяльності виконавчого органу сприятимуть покращенню загальної внутрішньої обстановки в акціонерних товариствах, можливості контролювати діяльність правління. На жаль, це положення – лише проект, що потребує детального розгляду.

Список літератури

1. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року // Закони України. Т. 2. – К.: ІЗВРУ, 1993. – С. 189-213.
2. Проект Закону "Про акціонерні товариства"
3. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України від 18 червня 1991 року // Закони України. Т. 1. – К.: ІЗВРУ, 1993. – С. 3-17.

Summary

The article is devoted to the problem of participation of shareholders in ruling of the company. The applications of double board of directors for management joint-stock company is offered.